

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НАРОДНОПІСЕННИХ ТРАДИЦІЙ
НА ХОРОВУ ТВОРЧИСТЬ СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА**

УДК 784(477.83)(092)

Оксана Сможаник, старший викладач кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НАРОДНОПІСЕННИХ ТРАДИЦІЙ
НА ХОРОВУ ТВОРЧИСТЬ СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА**

У статті досліджується хорова музика С. Людкевича, як продовження народнопісенних традицій, аналізується взаємозв'язок хорової музики С. Людкевича з науковим доробком композитора.

Ключові слова: хорова музика, народнопісенні традиції, українське музикознавство, національний стиль.
Літ. 6.

Оксана Сможаник, старший преподаватель
кафедры методики музыкального воспитания и дирижирования
Дрогобычского государственного педагогического университета
имени Ивана Франко

**ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ НАРОДНОПЕСЕННЫХ ТРАДИЦИЙ
НА ХОРОВОЕ ТВОРЧЕСТВО СТАНИСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА**

В статье исследуется хоровая музыка С. Людкевича, как продолжение народнопесенных традиций, анализируется взаимосвязь хоровой музыки С. Людкевича с научным творчеством композитора.

Ключевые слова: хоровая музыка, народнопесенные традиции, украинское музыковедение, национальный стиль.

Oksana Smozhanyk, Senior Lecturer of Methods for Musical Education and Conducting Department
Drohobych State Pedagogical University
by I. Franko

**THE INVESTIGATION OF INFLUENCE OF FOLK TRADITIONS ON CHORAL
CREATIVENESS OF STANISLAV LUDKEVYCH**

In the article investigated music of S. Ludkevych, as sequel of folk singing traditions, analyzed the correlation of choral music of S. Ludkevych and the scientific works of the composer.

Keywords: choral music, folksing traditions, Ukrainian musicology, National style.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень та публікацій. Станіслав Людкевич – один з найвідоміших українських композиторів, феноменальна особистість, що увійшов в історію української музики не лише багатогранною музичною творчістю, але і як зачинатель українського музикознавства, як автор першої на Україні музикознавчої дисертації. Серед творчого доробку С. Людкевича є двотомник “Галицько-руські народні мелодії”, завдяки виданню якого українська фольклористика на початку ХХ-го ст. піднеслася на світовий рівень. Серед наукових праць С. Людкевича є багато статей, у яких висвітлено погляди автора на проблеми національного в музиці, на тему громадського обов’язку музиканта. У даній статті зроблено спробу проаналізувати, який вплив мало дослідження композитором народнопісенних традицій на його хорову творчість.

Різноманітні аспекти творчості С. Людкевича, його громадської, композиторської та наукової діяльності набули висвітлення у працях С. Павлишин,

(“Станіслав Людкевич”), А. Кос-Анатольського (“С.П. Людкевич”), М. Загайкевич (“С.П. Людкевич”, “Кавказ” кантата-симфонія С. Людкевича”), З. Штундер (“Станіслав Людкевич. Життя і творчість”, “С. Людкевич як музикознавець, фольклорист і музичний критик”), О. Цигилика (“Станіслав Людкевич – диригент хору “Львівський Боян”: кінець ХІХ – початок ХХ ст.”), Л. Кияновської (“Станіслав Людкевич”) І. Бермес (“Хорові обробки Станіслава Людкевича (на прикладі пісні “Розвивайся ти дубочку”) В. Грабовського (“Станіслав Людкевич і націоналізм у музиці”), Я. Якубяка (“Деякі риси мелодій С. Людкевича”) та інших відомих музикознавців, які вивчали різні аспекти творчості митця. Однак аспект взаємопов’язаності наукових досліджень народної пісенної творчості С. Людкевича і його хорової музики досліджений недостатньо.

Мета статті полягає у дослідженні наукових здобутків С. Людкевича в царині народнопісенних традицій у взаємозв’язку з хоровою творчістю композитора, як практичним втіленням.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці XIX ст. у багатьох європейських народів уже були сформовані національні музичні школи, були ustaleni наукові традиції, була достатня кількість різноманітної музичної літератури. У Галичині на той час музикознавство як наука не існувало. Були відомими лише деякі книжки-самовчителі з теорії музики: виданий німецькою мовою самовчитель І. Воробкевича “Kurze allgemeine Musiklehre für Schule und Haus”, підручник самовчитель І. Кипріяна “Основи музики”, В. Матюка “Малий катехизм музики”. Була певна кількість статей та рецензій, які написали галицькі композитори, аматори музики, письменники. Спричинилося до розвитку музичного життя в Галичині організоване в останньому десятилітті XIX ст. хорове товариство “Львівський Боян”. На початку XX ст. у Львові засновано “Союз співацьких і музичних товариств”, відкрито першу українську музичну школу, почали виходити перші музичні журнали – “Ілюстрований календар музичний” і “Артистичний вісник”. Зі всіма цими подіями пов’язана наукова і музична творчість С. Людкевича.

Будучи ще студентом відділу української та класичної філології Львівського університету С. Людкевич починає працювати у галузі фольклористики. Першим дослідженням молодого науковця є “Панщина і її скасування в русько-українських народних піснях”. У цьому дослідженні С. Людкевич використовував праці М. Костомарова, П. Куліша, М. Драгоманова, П. Чубинського, на підставі яких зробив усебічний аналіз проблеми. Робота над цим дослідженням спонукала автора і до вивчення пісенних збірників. Це ґрунтовне велике дослідження і поклато початок зацікавленню С. Людкевича народною піснею. Коли на базі Філологічної секції Наукового товариства ім. Т. Шевченка було створено Етнографічну комісію та придбано перший фонограф, почався новий етап у розвитку фольклористики. Безпосередньо спричинився до цього і Людкевич. Саме він, ще будучи студентом, розшифровував записи, зроблені І. Роздольським. За чотири роки напруженої праці Людкевич розшифрував і відредагував близько 2000 народних пісень, які увійшли у двотомник “Галицько-руські народні мелодії”. Робота з такою великою кількістю музичного матеріалу дала С. Людкевичу великий досвід, на підставі якого він і прийшов до висновку, що у ритмічній формі народної пісні є найважливішим синтез музики і слова. Ця думка ще у 1901 р. була зафіксована у літературознавчому дослідженні “Про основу і значення співності в поезії Тараса Шевченка”. Вибір такої теми був зумовлений все більшою зацікавленістю

Людкевича музикою та композицією. Маючи у творчому доробку близько 30-ти музичних творів (в тому числі і на слова Шевченка), молодий автор задумує написати музику до поеми “Кавказ”. Саме тому С. Людкевич поглиблено вивчає Шевченкову поезію. Композитор вважає основою співучості поезії Шевченка українську народну пісню. Композитор детально аналізує поезію Шевченка, робить порівняльний аналіз віршів Кобзаря з українськими народними піснями і приходиться до висновку, що ритм є тією складовою, яка поєднує два суміжні мистецтва – поезію та музику. В завершальній статті цього дослідження “Про композиції до поезій Шевченка” С. Людкевич пише: “Поезія Шевченка є вицвітом української народної поезії; без зрозуміння українських народних пісень нема й бесіди про розуміння й інтерпретування Шевченка. ... Музика до Шевченка мусить бути так само живим вицвітом українських народних пісень, як його поезія” [2, 239].

Власне свій найвидатніший твір – кантату-симфонію “Кавказ” Людкевич розпочав писати у двадцять два роки. Тема національно-визвольної боротьби, що була у той час найпопулярнішою в Галичині, і зумовила цей вибір. В кантаті-симфонії використано приблизно половину літературного тексту – перші чотири фрагменти, які утворюють закінчене ціле. Зміст тих чотирьох фрагментів відповідає жанрові чотири частинної сонатно-симфонічної форми: 1. “Прометей”, 2. “Не нам на проу...”, 3. “Хортам і гончим слава!”, 4. “Борітеся!”. На основі власного дослідження поезії Шевченка та дослідження українських народних пісень автор і продумав музичну драматургію, виразові засоби, і т. д. Людкевич музичні характеристики подає через жанр, використовуючи жанри українських народних пісень (наприклад, тема кавказьких гір має інтонаційні риси українських історичних пісень).

Характеристика першого періоду фольклористичної діяльності С. Людкевича буде неповною, якщо не згадати його статтю “Наші співаки і народна справа”. В цих статтях виражена світоглядна позиція української студентської молоді, яку в той час об’єднувало товариство “Академічна громада”. “Народна справа” – гасло, що окреслювало мету, довкола якої і гуртувалася молодь у цьому товаристві. Людкевич трактував музичні справи як загальнонародні, тому висловлював свою думку про національне та інтернаціональне як в суспільстві, так і в музиці: “І найбільших артистів, що їх штука може мати претензію до інтернаціоналізму, ніхто не звільнив від сього, щоб вони всі свої сили, усю свою штуку посвятили на услуги своєї нації, а штука тим то не знизиться, а навпаки піднесеться через свою

ідейність, якої бракує в музиці взагалі, а в нас іменно” [2, 356].

Людкевич неодноразово повертався до теми “Шевченко і музика” в доповідях та статтях. Паралельно з музикознавчими дослідженнями композитор створює ряд музичних творів, серед яких і кантата “Заповіт” (1934). Сам автор називав “Заповіт” кантатою-поемою. Друга редакція твору була зроблена у 1955 році та виконана у Києві.

Музикознавчі праці Людкевича початку ХХ століття окреслили проблемне коло, яке цікавило його як композитора. До таких проблем науковці відносять музичну інтерпретацію Т. Шевченка, про яку говорилось вище, та проблему національного стилю в музиці. Одним з найзначніших досліджень С. Людкевича є його стаття “Націоналізм у музиці”. Стаття появилася як реакція автора на публікації у “Артистичному віснику” (журналі, що у 1905 році заснували і видавали І. Труш та С. Людкевич) – Ф. Колесси “Кілька слів про збирання та гармонізування українських народних пісень з додаванням листів Миколи Лисенка” та І. Франка “Думки профана на музикальні теми”. Таж стаття стала причиною подальшої полеміки з Ф. Колесою. У статті автор приходить говорити, що музика різних народів завжди була національна, але взаємовпливи культур стали причиною того, що чистих національних її типів немає. С. Людкевич вважає, що чистота національного стилю є поняття відносне, бо навіть у народній музиці відчутні впливи інших культур. Автор приходить до висновку, що такі взаємовпливи є “конечною умовою розвою всіх народів” і що вони не “занапащували” народних елементів, призводили до “скорішого їх культурного сформування”. С. Людкевич в цій статті пише, що саме народна пісня є одним з рушіїв творення нації, за його словами у ній “криється сила духовного відродження”.

У 1906 році Людкевич прибув до Відня з метою здобути професійну музичну освіту. Він навчався і продовжував свою наукову діяльність у Музично-історичному інституті під керівництвом Г. Адлера. В 1908 році складає два іспити та захищає першу на Україні музикознавчу дисертацію “Два причинки до розвитку звукообразності”, на підставі чого С. Людкевичу присвоєно вчений ступінь доктора філософії в галузі музики. В цьому ж році прибуває до Лейпцига, де записується на літній семестр на музикознавчий факультет Лейпцигського університету. Після прослухання лекцій, композитор повертається до Львова. За роки навчання у Європі Людкевич здобув досвід, що спонукав його до підняття рівня музичної освіти в Галичині. Він починає активно

працювати над створенням підручників з теорії музики, сольфеджіо, гармонії, естетики. Виступає з доповіддю “Організація музичного виховання” (1935).

Композитор надавав дуже великого значення духовній музиці, зокрема, виховному її значенню, і прагнув піднести її рівень. Тому і аранжував на мішаний хор і видав “Збірник літургічних і церковних пісень на основі народних наспівів”, що являє собою повну Службу Божу, а також виступив з ініціативою створення Інституту церковної музики.

Серед композиторської спадщини С. Людкевича значну частину займають хорові композиції. Це вокально-симфонічні твори, серед яких кантати на слова Т. Шевченка “Заповіт” (1934), “Кавказ” (1905 – 1913), “Наша дума, наша пісня” (1931); на слова І. Франка “Наймит” (1940); на власні слова “Вільній Україні”, “Най пісня лунає”, “Останній бій” (1914). Велика кількість хорових творів на слова Т. Шевченка, І. Франка, М. Шашкевича та ін. поетів, близько 30 обробок українських народних пісень. Людкевич вважав, що народна пісня мусить бути наповнена індивідуальними перетвореннями. З цього приводу у передмові до збірника “Галицько-руські народні мелодії” композитор пише, що форми народної музики є невичерпними хоча би тому, що вони вже є і далі розвиваються. Хорові обробки С. Людкевича є підтвердженням цього.

Висновки. Композитор усвідомлював свою місію як одного з творців української національної музики і розумів, що перед ним постає складне завдання синтезу європейської професійної традиції з національною фольклорною традицією, що виражене у його наукових дослідженнях та втілене у композиторській практиці. Основні висновки з цих досліджень, зокрема, про поезію Шевченка і народні пісні та їхнє значення для націєтворення, знайшли відбиток у хорових творах С.П. Людкевича.

1. Загайкевич М. “Кавказ” кантата симфонія С. Людкевича, – К., 1964. – 25 с.

2. Дослідження, статті, рецензії. Т. 1/ Упор., ред., вст. ст. і прим. З. Штундер.

3. Дослідження, статті, рецензії. Т. 1/ Упор., ред., вст. ст. і прим. З. Штундер.

4. С. Людкевич та М. Колесса – корифеї української музики ХХ ст.: Матеріали науково-практичної конференції. Дрогобич, 2006, – 168 с.

5. Стельмащук С. Під знаком його доброти (Спогади про С. Людкевича). – Дрогобич, 1991. – 38 ст.

6. Якубак Я. Деякі риси мелодій С. Людкевича // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатука. Серія: мистецтвознавство. – Тернопіль, 2002. – №1 (8). – С. 28 – 36.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2013